

KONCHILIK SANOATIDA BARQAROR RIVOJLANISH VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI TA'MINLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Kurbanova Mehriniso Nematjanovna

PhD. Toshkent davlat transport universiteti

Transport iqtisodiyoti kafedrası dotsenti

kurbanovanisoxon@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17275954>

Global miqyosda barqaror rivojlanish konsepsiyasi iqtisodiy o'sish, ekologik xavfsizlik va ijtimoiy farovonlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga qaratilgan. Konchilik sanoati esa yuqori resurs sarfi, ekologik xavflilik va texnologik murakkablik bilan ajralib turadi. Shu boisdan bu sohada raqamli transformatsiya jarayonlarini joriy etish barqarorlikning muhim omili sifatida qaralmoqda. O'zbekistonda konchilik tarmog'i mamlakat sanoat salohiyatining strategik tarkibiy qismi bo'lib, uning samaradorligi raqamli texnologiyalar va innovatsion boshqaruv mexanizmlarini keng tatbiq etishga bevosita bog'liqdir [1].

Tadqiqotning asosiy maqsadi – konchilik sanoatida barqaror rivojlanishni ta'minlashda raqamli transformatsiya mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha nazariy asoslar ishlab chiqishdir. Vazifalar esa barqaror rivojlanish tamoyillarini konchilik sanoatiga moslashtirish, raqamli transformatsiyaning metodologik asoslarini aniqlash, mavjud mexanizmlarni tahlil qilish va ularni samaradorlik mezonlari asosida baholash va milliy sharoit uchun takomillashtirilgan modelni taklif etishdan iborat bo'ladi.

Tadqiqot nazariy bazasi BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDGs), raqamli iqtisodiyot nazariyalari va "Industry 4.0" konsepsiyasiga tayangan. Shuningdek, tizimli yondashuv, innovatsion boshqaruv nazariyalari hamda resurslarni optimallashtirish metodologiyasi asos qilib olindi. Ma'lumotlar tahlilida komparativ tahlil, ekspert baholash va induktiv-deduktiv metodlardan foydalanildi [2][3].

Konchilik sanoatida barqaror rivojlanish, avvalo, iqtisodiy samaradorlik, ekologik xavfsizlik va ijtimoiy mas'uliyatning uyg'unlashuvi orqali ta'minlanadi. Ushbu tamoyillarni amalga oshirishda ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish, resurslardan oqilona foydalanish hamda chiqindilarni qayta ishlash texnologiyalarini joriy etish alohida ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, mahalliy aholining ijtimoiy farovonligini oshirish, xavfsiz mehnat sharoitlarini yaratish ham barqaror rivojlanishning ajralmas qismi hisoblanadi. So'nggi yillarda xalqaro tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, konchilik sanoatining barqaror rivojlanishi raqamli texnologiyalar bilan chambarchas bog'liqdir. Xususan, geologik qidiruv va qazib olish jarayonida sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar tahlili va 3D-modellashtirish texnologiyalaridan foydalanish ishlab chiqarish jarayonini ancha tezlashtiradi va xavflarni minimallashtiradi. Bundan tashqari, ishlab chiqarishning barcha bosqichlarini avtomatlashtirish, real vaqt rejimida monitoring olib borish, xavfsizlik tizimida sensor va IoT yechimlaridan foydalanish ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bilan birga, ekologik ta'sirlarni kamaytirish imkonini beradi.

Raqamli transformatsiya mexanizmlarining joriy etilishi, nazariy jihatdan, konchilik sanoatida yangi boshqaruv paradigmasini shakllantirishga xizmat qiladi. Bunda "raqamli tvins" texnologiyasi alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u ishlab chiqarish jarayonining to'liq virtual nusxasini yaratib, resurslardan foydalanishni optimallashtirish va nosozliklarni oldindan

prognoz qilish imkonini beradi. Mazkur jarayon milliy iqtisodiyotda innovatsion rivojlanishning muhim omili sifatida ko'riladi. Shu nuqtai nazardan, O'zbekistonda konchilik sanoatini barqaror rivojlantirish va raqamli transformatsiya jarayonlarini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari sifatida raqamli infratuzilmani kengaytirish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kuchaytirish, ilmiy-tadqiqot va ishlab chiqarish integratsiyasini ta'minlash hamda xalqaro ilg'or tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish zarur. Bunda ekologik xavfsizlikka oid xalqaro standartlarni joriy etish va kadrlar raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish ham alohida strategik vazifa sifatida ko'riladi.

Nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, konchilik sanoatida barqaror rivojlanishning milliy modeli raqamli transformatsiya mexanizmlarini o'zida mujassam etgan taqdirdagina uzoq muddatli barqarorlik va raqobatbardoshlikni ta'minlashi mumkin. Shu sababli ishlab chiqilayotgan ilmiy-amaliy takliflar iqtisodiy samaradorlik, ekologik xavfsizlik va ijtimoiy mas'uliyatni uyg'unlashtirish bilan birga, zamonaviy raqamli texnologiyalarni keng qamrovli joriy etishga asoslanishi lozim. Natijada konchilik sanoatining barqaror rivojlanishi nafaqat iqtisodiy o'sishni, balki ekologik va ijtimoiy muvozanatni ham mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shunday qilib, konchilik sanoatida barqaror rivojlanish va raqamli transformatsiya jarayonlari bir-birini to'ldiruvchi strategik yo'nalishlar sifatida namoyon bo'ladi. Ularning o'zaro uyg'unlashuvi ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash imkonini beradi. Nazariy jihatdan olib qaralganda, barqaror rivojlanish tamoyillari raqamli texnologiyalar yordamida yanada mustahkamlanadi va bu esa tarmoqning uzoq muddatli raqobatbardoshligini kafolatlaydi. Milliy sharoitda ushbu mexanizmlarni takomillashtirish O'zbekistonning iqtisodiy o'sishini jadallashtirish, xalqaro standartlarga moslashish hamda konchilik sanoatini innovatsion rivojlantirish uchun asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. – T.: 2020.
2. United Nations. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. – New York: UN, 2015.
3. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. – Geneva: WEF, 2016.
4. World Bank. Digital Transformation of the Mining Sector. – Washington DC, 2021.